

שיזוזת ליום ירושלים: היינו כוזובים

הרב ד"ר יוסף (ג'פרי) וולף

1. בראשית יב, ט:

ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה:

רש"י:

לפרקים, יושב כאן חדש או יותר ונוסע משם ונוטה אהלו במקום אחר, וכל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה של ארץ ישראל והוא לצד ירושלים שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו בדרומה של ארץ ישראל הר המוריה שהיא נחלתו:

2. מדרש ה' בחכמה (בית המדרש לילניק, ח"ה, עמ' 63):

ה' בחכמה יסד ארץ וגו' שברא הק"כ את העולם כילוד אשה מה הילוד הזה בתחילה מתחיל מטיבורו ומשם הוא מתחיל והולך כך העולם התחילו הק"כ מטיבורו ומשם נמתח לכאן ולכאן. והיך טיבורו זו ירושלים, טיבורו עצמו זו המזבח, ולמה קרא שמו אבן שתיה שממנו הושעת העולם כולו, וברא הק"כ את בית המקדש למטה שכנגדו בית המקדש למעלה מכוונין זה כנגד זה שנ' תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך מכוון כנגד שבתו.

3. מדרש תנחומא (בובר) פרשת קדושים סימן י':

כשם שהטיבור הזה נתון באמצע האיש, כך ארץ ישראל טיבורה של עולם, שנאמר יושבי על טבור הארץ (יחזקאל לח יב), ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם, וירושלים באמצע ארץ ישראל, ובית המקדש באמצע ירושלים, והיכל באמצע בית המקדש, והארון באמצע ההיכל, והאבן שתיה לפני ההיכל, שממנה הושעת העולם, שלמה שהיה חכם עמד על השרשין היוצאין ממנה לכל העולם, ונטע בהם כל מיני אילנות, לפיכך אמר עשיתי לי גנות ופרדסים.

4. מדרש תהלים (בובר) מזמור צא:

והיה בפחד גדול, ואמר ביתו של הקדוש ברוך הוא במקום הזה, ולא ידעתי שכינתו, שנאמר ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלהים (בראשית כח יז), מכאן אמרו, כי כל מי שהוא מתפלל בירושלים, כאילו מתפלל לפני כסא הכבוד, ששער השמים הוא שם, ופתח פתוח לשמוע תפלה.

רש"י, יבמות דף קה ע"ב:

עיניו למטה - כלפי ארץ ישראל משום דשכינה התם קיימא כדכתיב והיו עיני ולבי שם.

5. בבלי, ברכות דף מט ע"א:

תנו רבנן: מהו חותם? בבבלי ירושלים; רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מושיע ישראל. מושיע ישראל אין, בבבלי ירושלים לא? - אלא אימא: אף מושיע ישראל....מאי הוי עלה? אמר רב

ששת: פתח ברחם על עמך ישראל חותם במושיע ישראל, פתח ברחם על ירושלים - חותם בבונה ירושלים. ורב נחמן אמר: אפילו פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים, משום שנאמר: בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, אימתי בונה ירושלים ה' - בזמן שנדחי ישראל יכנס.

רש"י:

בונה ירושלים לא - בתמיה, אם חתם בונה ירושלים לאו חתימה היא הלא עיקר ברכה דירושלים היא, אלא אימא אף מושיע, אם בא לחתום מושיע ישראל ולא חתם בונה ירושלים - יצא, שתשועת ישראל היא בנין ירושלים.

או בארץ את זכות הדלקת הנרות בבית-הכנסת בשבת ויום טוב, והלה מכבד בזה את ידידיו היושבים בארץ.

ר' משה פוריית, אף על פי שהיה איש שתורתו אומנותו, היה בעל חוש-מציאות מפותח וידע יותר מרוב הנוסעים שבזמנו לתאר עניני יום-יום ולקרב לעיני האיש המתעתד לעלות לארץ-ישראל את הארץ שבמציאות.

עד כמה דייק הנוסע בדברים ממשיים אפשר לראות מהערה מיוחדת בעניני המטבע שהוא מקדים לתיאורו. וזה לשונו:

"כל מקום שנאמר כאן "טליר" הכוונה ל"ליבן טליר"¹ גרמני. ואם נאמר "רוטל" הרי זה משקל השוה לחמשה "פונט"² גרמני. ויש גם מידה בשם "רוטל" והיא שווה "פינט"³ וחצי של פראג. ורוטל אחד כולל שתיים-עשרה אוקיות, וכל אוקיה כוללת שבעים וחמשה דרהם. וכשנאמר "פארא" הכוונה למטבע כסף, ששלש מהן לשני "פצין".⁴ וליבן טליר אחד נקבע לשלשים פארא.

התרגום נעשה בידי ד"ר י. ד. וילהלם ונערך על ידי מתוך השואה אל המקור.

הקדמה

הקשיבו איש ואשה האזינו / למשה הסופר מק"ק פראג תבינו. / ספרי זה כתבתי לעשות חיל / ישבתי עליו יומם וליל / והשם יתברך עזרני ממרומו / קראו בספרי ותנו שבח לשמו. / למד לקח הקורא בשכבך ובקומך / להנאתך בצאתך לדרכך / כי סוף סוף ראיתי / שסכלות עשיתי / כשלארץ ישראל עליתי / ולא השארתי בפראג מחפצי ביתי / ולשוא ירושלימה הבאתי / את שכאן קונים בזיל הזול / ואשר מכרתי בהפסד גדול / הרי זה בארץ יקר מציאות. / כך ראו עיני מעשה סכלות / של יהודים רבים מתחת השמים / שעלו ברנה לירושלים / ולא שאלו החשובה שבשאלות / כיצד בירושלם להתפרנס ולחיות / צווחים וי! וסופקים ידים: / למה עלינו

Löwenthaler 1 להבדיל מהטליר הנרמני (Reichsthaler).
2 Pfund ששה-עשר
3 Pinte או Batzen מטבע שווה ארבעה Kreuzer או ששה-עשר Pfennig

לירושלים / ללא פרנסה. זעף יזסר / מדוע עזבנו את סיר
הבשר? / לכן השתדלתי ליתן לקח טוב / ולהסיר מכם צרה
וצוקה ומכאוב. / שימו אל לבכם שאין לחיות / בלא לחם
לסעוד ובלא מים לשתות / כסף מנלן תשאל גם בירושלים /
עיר הקדש העומדת במרכז העולם / ואל יעלה על דעתך
שמסחר מצומצם / יפרנס פה בירושלם את האדם / אם
ספניולית וערבית ותורכית האדם לא ידע / בירושלם ייחשב
כמת גרידא. / יש כסף ברשותך. לקהל תלוננו. / וריבית עשרה
וגם שנים-עשר למאה ישלמנו / וחונן ומלוה כחפצו יעשנו. /
אולם כפתורי משי הם מלאכה של ברכה. / תבין זאת ותתפרנס
ולא תדע אנחה. / והשם יתן לאיש ואיש לרווחה.

ולספר הזה ארבעה שערים: ושם השער הראשון: שער
השמים וגם שער ביאת הארץ. מורה כיצד להתנהג בדרך וכמה
להוציא בה, והוא גם שער פרנסה; ושם השער השני: שער
התפלה; ושם השער השלישי: שער הלמוד; ושם השער הרביעי:
שער הזכרה. ושערים קראתי אותם משום ששמו של בית המקדש
היה שער השמים כמו שנמצא בגמרא: אף על פי שבית המקדש
חרב בעוונות הרבים, מעולם לא זזה השכינה מכותל המערבי.¹
ושם השער [הראשון] שער השמים ושער ביאת הארץ
ושער פרנסה, ובו נודיע על הדרכים לעלות בהן לירושלם
ממדינות פיהם, מעררין איסטרייך.² אשכנז, פולין, רייסן
ולייטא, ועל המטבעות העוברות לסוחר בדרך, ועל ההוצאות
הצריכות בדרך. ושער ביאת הארץ שמו, כי מי שלבו שלם
עם הקב"ה והוא בריא ובידו היכולת, כאשר אבאר להלן אם
ירצה השם, אל יתמהמה אלא יעלה ויבוא בקדושה לירושלם,
לעבוד את השם ביראה ובלבב שלם. וכן כתוב בגמרא: הבא
לטהר מסייעין לו.³ כלומר: הבא לטהר את עצמו, הקב"ה יעזור

1 אין מאמר זה נמצא בגמרא אלא במדרשים שונים: מדרש תנחומא
שמות י' (הוצאת באבער ב' עמ' ה', ו'): שיר השירים רבה ב' ט'; מדרש
תהלים י"א צ"ח, צ"ט: שמות רבה ב' נ'. 1* בזה"מיה, מורביה, איסטריה.
2 במסכת שבת דף ק"ד עמוד א' ובמסכת יומא דף ל"ח עמוד ב'.
3